

Justis- og beredskapsdepartementet

Lovavdelingen
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

Deres referanse:
201204661 ES IHO/KHU/bj

Vår referanse:

Dato:
14.11.2012

HØRINGSUTTALELSE FRA ØKOKRIM VDR. ENDRINGER I STRAFFELOVEN § 60A

Det vises til Justis- og politidepartementets høringsbrev 12. juli 2012 med tilhørende høringsnotat. Høringsfristen er 1. november 2012, men ble i telefon herfra 31. oktober 2012 med rådgiver Knut-Fredrik Haug-Hustad, forlenget til 14. november 2012.

ØKOKRIMs høringsuttalelse er begrenset til å gjelde høringsnotatets del III om utvidelse av straffebestemmelsene for deltakelse i organisert kriminalitet. De øvrige forslagene berører i begrenset grad ØKOKRIMs ansvarsområder. Uttalelsen adresserer først og fremst bruken av og forslagene til endring i straffeloven § 60a, men antas relevant også for eventuelle endringer i § 162c.

ØKOKRIMs erfaring med og behov for, bruk av straffeloven § 60a knytter seg til etterforskning og irettføring av saker om alvorlig økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet. Bestemmelsen er, etter ØKOKRIMs syn, både svært egnet og av potensielt stor betydning for etterforskningen, irettføringen og pådømmelsen av ØKOKRIMs saker. Den har imidlertid hittil i liten grad vært anvendt i denne type saker.

I det videre vil det for det første påpekes hvilke generelle problemer ØKOKRIM mener knytter seg til dagens bestemmelse. Derneft gis en nærmere begrunnelse for hvorfor § 60a i større grad bør kunne anvendes i saker om alvorlig økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet. Avslutningsvis gis enkelte kommentarer til departementets konkrete forslag til endringer

1. Problemer ved anvendelsen av dagens bestemmelser – generelt og i økonomiske straffesaker

ØKOKRIM slutter seg til det som er sagt i høringsbrevet, samt i Meld St 7 (2010 – 2011) på side 90, der det fremgår at straffeloven § 60a gjennom rettspraksis synes å ha fått et for snevert anvendelsesområde. Det savnes imidlertid en nærmere analyse av årsakene til dette.

Fra ØKOKRIMs ståsted begrunnes denne oppfatningen hovedsaklig i uttalelser i de opprinnelige forarbeidene til bestemmelsen, sammenholdt med rettspraksis der det har vært aktuelt å anvende bestemmelsen.

I Ot.prp. nr. 62 (2002 – 2003) på side 50, la departementet til grunn at *"organisert kriminalitet er svært samfunnsskadelig og bør slås hardt ned på"*. Hva gjaldt begrunnelsen for dette, ble det vist til høringsnotatet som lå til grunn for proposisjonen. Der ble det bl.a. uttalt at lovbrudd begått som ledd i organisert kriminalitet normalt er mer straffverdige enn annen kriminalitet, ved ellers like omstendigheter. Dette ble igjen begrunnet med følgende i proposisjonen side 38:

"Et typisk trekk ved denne type kriminalitet er at de straffbare handlingene er planlagte og veloverveide, gjerne over lang tid. Dessuten er det ofte tale om gjentatte lovbrudd over en lengre tidsperiode. Videre er gjerningspersonen normalt en av mange som begår straffbare handlinger. Selv om den enkelte deltaker ikke har noe strafferettslig ansvar for de handlingene som begås av andre medlemmer i gruppen, må straffverdigheten av vedkommendes egen handling ses i lys av at han som regel er klar over at han opptrer som del av et større eller mindre forbrytternettverk".

Deretter ble det uttalt:

"Fremveksten av organisert kriminalitet er et svært uheldig utviklingstrekk i samfunnet. Ved at organisasjonene i mange tilfeller opptrer på tvers av landegrensene, etableres det ressurssterke nettverk som har blitt stadig vanskeligere å bekjempe.

Det er viktig å bekjempe denne utviklingen og å motvirke at denne type organisasjoner får etablere seg i Norge. Dette tilsier at det slås hardt ned på lovbrudd som er begått innenfor organiserte rammer."

Dette viser at målsetningen med § 60a om handlinger begått som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe, var å ramme godt planlagt kriminell virksomhet av et visst omfang og en viss varighet, som begås av flere i fellesskap. Dette i motsetning til *"godt planlagte enkeltoperasjoner som ikke skjer innenfor rammen av en organisert kriminell gruppe"*, jf. proposisjonen side 94.

I forbindelse med avgresningen av begrepet "organisert kriminell gruppe" ble det dessuten på s. 96 presisert følgende: *"Det kreves heller ikke at gruppen er organisert på en bestemt måte. Det samfunnsskadelige ved organisert kriminalitet har ikke først og fremst sammenheng med måten gruppen er organisert på, men at medlemmene i gruppen overhodet er organisert."*

Rettspraksis viser imidlertid at Høyesterett har tolket vilkårene i bestemmelsen strengt, og stilt strenge krav til organisering, struktur og varighet for at en gruppe skal anses som en organisert kriminell gruppe. Dette er særlig reflektert i Høyesteretts uttalelse i Rt. 2007 side 744 avsnitt 16, som i stor grad synes å ha påvirket underrettspraksis. Der uttales:

"Det sentrale spørsmålet i den foreliggende saken er om det kan sies å foreligge en tilstrekkelig organisert gruppe. Ved denne vurderingen må man ha for øye at straffeloven opererer med andre former for samarbeid som innebærer en lavere grad

av organisering enn det som kreves etter straffeloven § 60a. Jeg henviser i denne sammenheng til de alminnelige reglene om medvirkning og til bestemmelser som setter straff for « å inngå forbund » med nærmere bestemt formål, som for eksempel straffeloven § 94 og § 147 a fjerde ledd. Straffeloven § 60a stiller et krav om større grad av organisering enn slike bestemmelser gjør. Også det at vilkåret i § 60 a ble skjerpet i proposisjonen sammenlignet med høringsnotatet, hvor det avgjørende var foreslått å være om handlingen var utført som ledd i organisert kriminalitet - se proposisjonen side 93-94 - viser at kravene om struktur og varighet ikke må settes for lavt.”

Uttalelsene viser at Høyesterett avgrenser definisjonen ikke bare mot godt planlagte enkeltoperasjoner, men også mot andre typer organisert kriminelt samarbeid med en viss struktur og varighet. Som Kripos påpeker i sin høringsuttalelse, kan det synes som forarbeidenes fremhevelse av momenter som kan kjennetegne en organisert kriminell gruppe (se særlig proposisjonens side 95 – 97) er tolket som vilkår for at en slik gruppe foreligger, og ikke bare som momenter som enkeltvis eller samlet sett kan tale for eksistensen av en slik gruppe.

Et illustrerende eksempel på at Høyesteretts tolkning har fått betydning i begrensende retning, er saken som er behandlet i Rt-2011-765, jf. LG-2010-76578. Der ble tre polske menn ble dømt til hhv 3 år 8 måneder, 3 år 4 måneder og 2 år 10 måneders fengsel for grove tyverier av i alt 69 påhengsmotorer, innbrudd i 4 naust i forsøk på tyverier derfra og dessuten 8 hytteinnbrudd. Tyverihandlingene ble beskrevet som *“godt planlagte og organiserte”* og fremgangsmåten som *“profesjonell, effektiv og målrettet”*. Lagmannsretten fant det likevel ikke bevist utover rimelig tvil at de tre tiltalte utgjorde del av en organisert gruppe i lovens forstand, ettersom retten savnet opplysninger om en nærmere organisatorisk eller hierarkisk struktur, en nærmere arbeidsdeling mellom dem internt og eksternt i forhold til eventuelle andre deltagere i dette, og at det ikke var noe som tilsa at de tre var organisert i bestemte lokaler eller møttes jevnlig i Polen eller andre steder, utover de felles reisene til Norge.

Når bestemmelsen tolkes på denne måten blir det overordnede perspektivet om skjerpet straffverdighet ved kriminalitet innenfor organiserte grupperinger, etter vårt syn ikke i tilstrekkelig grad ivarettatt. Forarbeidenes krav om *“en viss struktur og varighet”* er her tolket så strengt at måten gruppen er organisert på – i strid med hva som uttrykkelig er uttalt i forarbeidene – rent faktisk kan synes å ha blitt avgjørende.

Denne strenge tolkningen har også ført til at bestemmelsens anvendelse og relevans i saker om økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet har blitt svært begrenset. Dette til tross for at Stortingets justiskomite, i forkant av bestemmelsens tilblivelse, fremhevet hvitvasking av penger og annen økonomisk kriminalitet som eksempler på organisert kriminalitet som representerer en langt større trussel mot samfunnet og samfunnsordenen enn tradisjonell kriminalitet, jf. Budsjettinnst. S. nr. 4 (2002–2003) punkt 3.4.

Det er kun registrert ett forsøk på anvendelse av bestemmelsen i saker som har vært etterforsket ved ØKOKRIM. En begjæring om skjulte tvangsmidler resulterte i en avgjørelse fra Oslo tingrett, der retten, med henvisning til Rt. 2007 side 744, ikke fant det tilstrekkelig klart *“hvem om noen – som deltar i gruppen, om gruppen har en viss struktur, organisering og varighet, samt gruppens kriminelle formål og deltakernes eventuelle rolle”*.

I tillegg ble bestemmelsen forsøkt anvendt i en sak som ble etterforsket av Østfold politidistrikt, med bistand fra ØKOKRIM. I dom 27.04.2009 (LB-2008-90794-1) ble to bedriftsledere og en kontoransatt dømt for blant annet systematisk skatte- og avgiftsunndragelse ved salg av kebab fra kyllingfarse i flere omsetningsledd. Lagmannsretten kom til at § 60a ikke fikk anvendelse i saken, og uttalte bl.a.:

"Det antas at den straffbare virksomheten - organisert skatte- og avgiftsunndragelse ved produksjon og salg av kebab - etter omstendighetene ville kunne rammes, selv om de angjeldende selskapene som sådan i hovedsak hadde et legalt formål. Den ulovlige virksomheten var også relativt strukturert og varig. Retten mener derimot at det ikke er bevist en tilstrekkelig nær forbindelse mellom minimum tre deltakere. Det legges til grunn at D samarbeidet både med B og C om den ulovlige virksomheten. Mellom de to siste er det derimot ikke godtgjort noen utstrakt kontakt. Det er da etter lagmannsrettens syn vanskelig å si at disse tre utgjorde ei organisert gruppe."

Etter ØKOKRIMs syn er dette et typisk eksempel på systematisk, organisert, kriminell virksomhet begått av flere i fellesskap som bør omfattes av § 60a, til tross for at det ikke kan bevises stor grad av nærhet i samarbeidet mellom alle aktørene i samarbeidet.

Disse eksemplene er illustrerende for vårt standpunkt om at bestemmelsen gjennom rettspraksis har fått et snevrere anvendelsesområde enn det som opprinnelig var forutsatt av lovgiver: I de nevnte sakene gjør de hensyn som var fremhevet av lovgiver som begrunnelse for vedtakelsen av § 60a seg klart gjeldende, men som følge av en, etter vårt skjønn, for rigid forståelse av vilkårene i bestemmelsen, får den likevel ikke den tiltenkte gjennomslagskraft i form av tilgang til metoder og idømmelsen av strengere straffer som kan være nødvendig for å bekjempe denne typen kriminalitet på en tilstrekkelig effektiv måte.

2. Betydningen av straffeloven § 60a for organisert økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet

I det videre vil det redegjøres nærmere for hvorfor § 60a etter vårt skjønn bør være lettere anvendelig i økonomi- og miljø saker og hva som kjennetegner den type økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet der bestemmelsen bør kunne anvendes.

Når det nå skal gjøres endringer i straffeloven § 60a, er det for det første etter ØKOKRIMs oppfatning, avgjørende at forarbeidene gir tydelig uttrykk for at bestemmelsen også omfatter organisert økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet.

Bestemmelsen er av stor betydning for bekjempelse av denne typen kriminalitet ettersom strafferammene ved de aktuelle straffebudene innebærer at anvendelse av straffeloven § 60a i all hovedsak er politiets eneste mulighet til å få tatt i bruk skjulte tvangsmidler som kommunikasjonskontroll og hemmelig ransaking i etterforskningen. Dette er etterforskningsmetoder som kan være svært effektive i etterforskningen av ulike typer økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet. Det vises til det som er sagt i ØKOKRIMs høringsuttalelse 30.04.2010 til NOU 2009:15 Skjult informasjon – åpen kontroll om bruk av teknisk sporing og kommunikasjonskontroll i saker om ulovlig jakt (side 5-6) og bruk av kommunikasjonskontroll i saker om verdipapirkriminalitet (side 6-7). Det som sies der, vil også i stor grad gjelde andre former for økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet.

Bestemmelsen vil videre kunne føre til en vesentlig skjerping av straffene for særlig omfattende, samfunnsskadelig økonomisk kriminalitet. Det er på det rene at man i enkelte saker de senere årene har opplevd at man har "stanget i taket" hva gjelder straffenivået i slike saker, og at straffene for svært omfattende økonomisk kriminalitet bare har vært marginalt strengere enn mindre alvorlig kriminalitet.

Alvorlig økonomisk kriminalitet har mange av de kjennetegn som, ifølge departementet gjør at organisert kriminalitet anses "*svært samfunnsskadelig og bør slå hardt ned på*". Det vises i denne sammenheng til EUs liste med 11 punkter som anses å kjennetegne organisert kriminalitet. Av listen kan utledes at samarbeid mellom mer enn to personer over en lang tidsperiode for å gjennomføre alvorlige kriminelle handlinger med "målsetning om vinning og makt" gjennom "bruk av forretningsmessige eller kommersielle strukturer" samt "deltakelse i hvitvasking" eller "virksomhet på internasjonalt nivå" kan anses som organisert kriminalitet. Dette er typiske trekk ved saker ØKOKRIM etterforsker.

I det følgende vil dette begrunnes ytterligere ved henvisning til en del kjennetegn og fremgangsmåter som, etter ØKOKRIMs syn, tilsier at økonomisk kriminalitet i langt større grad enn i dag bør kunne gi grunnlag for anvendelse av straffeloven § 60a. Særtrekk som gjelder for miljøkriminalitet behandles for seg i neste punkt.

I ØKOKRIMs trendrapport for 2011 - 2012¹ fremkommer at selv om de fleste tilfeller av økonomisk kriminalitet utføres på en relativt lite avansert måte, finnes det også aktivitet som synes å være både profesjonell og svært godt organisert. Økonomiske straffesaker kjennetegnes av at det ofte er begått en rekke ulike straffbare handlinger i samme sakskompleks, for eksempel en kombinasjon av konkurs-, skatte- og avgiftskriminalitet og regnskapsovertredelser jf. trendrapporten side 10, eller korrupsjonshandlinger kombinert med bedragerier, utroskap og/eller hvitvaskingshandlinger, jf. trendrapporten side 13.

Videre ser man at virksomheten ofte består av en kombinasjon av legal og illegal forretningsvirksomhet, der den legale virksomheten brukes, eller er egnet til, å skjule den kriminelle. Andre kjennetegn ved den organiserte økonomiske kriminaliteten er utstrakt bruk av dekkelskaper og stråmenn, samt utstrakt bruk av profesjonelle hjelpere og bruk av informasjon fra utro tjenere både innen bank, finans, eiendomsmebling og offentlige etater, jf. trendrapporten side 9. Disse kan bl.a. skjule informasjon eller gi tillatelser på uriktig grunnlag mot betaling. Finansnæringen erfarer at kriminelle infiltrer finansinstitusjoner for å få tilgang til sikkerhetsrutiner, kundeopplysninger og forretningssensitiv informasjon. Dette er et problem som har økt etter at den ytre sikringen av systemer og verdier ble mer effektiv.

Når det særskilt gjelder hvitvasking, er dette en omfattende form for kriminalitet som i hovedsak knytter seg til mer klassisk organisert kriminalitet, som narkotika, prostitusjon og menneskehandel, jf. trendrapporten side 19. Hvitvaskingsvirksomhet kan være svært profesjonelt organisert, for eksempel ved at penger sendes ad «omveier» gjennom stråmenn eller selskaper for å tilsløre hvor pengene kommer fra og hvor de går videre. Mange av selskapene driver også med legal forretningsdrift, og det er derfor vanskelig å avdekke at deler av pengestrømmen kommer fra illegal

¹[http://www.okokrim.no/www/okokrim/home.nsf/Attachments/8D026096982F0041C1257800003460A8/\\$FILE/Trusselvurdering2011-12_lavoppløst.pdf](http://www.okokrim.no/www/okokrim/home.nsf/Attachments/8D026096982F0041C1257800003460A8/$FILE/Trusselvurdering2011-12_lavoppløst.pdf)

aktivitet. Etter tilslørende omveier ender pengene ofte i utlandet – gjerne i skatteparadis. En slik modus krever betydelig grad av profesjonalitet og planlegging. Fiktiv fakturering er dessuten nødvendig for å få regnskapene i selskapene til å stemme. I mer avanserte hvitvaskingsoperasjoner ser man også utstrakt kontakt mellom kriminelle aktører og finansielle «eksperter». Profesjonelle aktører, som advokater, revisorer og takstmenn, synes mer eller mindre bevisst, å være med på å tilsøre midlenes opprinnelse og gi råd for hvordan pengene bør plasseres.

Mistanke om hvitvasking vil ofte være inngangen til etterforskning av annen og mer klassisk, organisert kriminalitet. Anvendelse av skjulte tvangsmidler ved mistanke om hvitvasking vil i denne sammenheng kunne være et viktig hjelpemiddel for å avdekke den underliggende kriminaliteten. I slike tilfelle vil det være av stor betydning at allerede hvitvaskingshandlingene, der disse utgjør en del av den organiserte kriminaliteten, kan omfattes av § 60a.

Etter ØKOKRIMs syn bør de ovenfor beskrevne typer samarbeid mellom flere personer, som omfatter flere (typer) økonomisk motiverte straffbare handlinger med et systematisk og profesjonelt preg, og ofte med et grenseoverskridende/ internasjonalt tilsnitt, kvalifisere til bruk av straffeloven § 60a.

Dette bør være tilfellet selv om virksomheten ikke nødvendigvis har de samme kjennetegn som mer klassiske former for organisert kriminalitet, som for eksempel mafialignende organisasjoner og MC-klubber. Nettopp måten kriminelle grupperinger som bedriver økonomisk kriminalitet organiserer seg på, vil slik bestemmelsen i dag forstås, være et hinder for anvendelsen av § 60a: Økonomiske kriminelle danner ikke samme type grupper med organisatoriske eller hierarkiske strukturer eller klart fordelte arbeidsoppgaver, de møtes ikke i faste lokaler og ikke nødvendigvis jevnlig. Derimot kan deres virksomhet tilsynelatende ha et mer tilfeldig preg, for eksempel ved at de møtes i forbindelse i forbindelse med et forretningsforhold, en handel eller en virksomhetstype som gir mulighet til å tjene penger, der hver av partene har oppgaver i tråd med den kompetanse eller de kontakter de besitter og der de gjør utstrakt bruk av alternative (elektroniske) kommunikasjonsformer. Organiseringen og samarbeidet er imidlertid en forutsetning for å lykkes med denne typen kriminalitet. Det er også dette som gjør at kriminalitet en kan generere stor vinning.

Etter vårt skjønn gjør således de hensyn som tilsier skjerpet straff og en utvidet adgang til tvangsmidler seg også gjeldende for den organiserte økonomiske kriminaliteten. At organiseringen i disse miljøene har en annen karakter enn i de tradisjonelle kriminelle miljøene, bør etter ØKOKRIMs syn ikke være til hinder for at samarbeidet rammes av straffeloven § 60a.

3. Særlig om organisert miljøkriminalitet

Globalt er organisert miljøkriminalitet et betydelig problem. Slik miljøkriminalitet er blant annet en vesentlig trussel mot mange utdøingstruede arter. Inntjeningspotensialet er betydelig, samtidig som oppdagelsesrisikoen og straffetrusselen ofte er lavere enn for andre former for kriminalitet. Interpol uttaler følgende om dette:²

² <http://www.interpol.int/Crime-areas/Environmental-crime/Environmental-crime>

"Environmental crime is a serious and growing international problem, and one which takes many different forms. Broadly speaking, wildlife crime is the illegal exploitation of the world's wild flora and fauna, while pollution crime is the trading and disposal of hazardous wastes or resources in contravention of national and international laws. (...)

A significant proportion of both wildlife and pollution crime is carried out by organized criminal networks, drawn by the low risk and high profit nature of these types of crimes."

Også Norge er en del av det globale markedet for ulovlig handel med truede arter og ulovlig eksport/import og handel med farlig avfall. ØKOKRIM erfarer at slik kriminalitet også i Norge ofte begås av flere i fellesskap, som på profesjonelt vis jobber med formidling og salg av denne type varer. Reglene i strl. §§ 60 a og 162 c kan være viktige virkemidler for muligheten til å bekjempe de mest alvorlige formene slik kriminalitet, ikke minst på grunn av betydningen den økte strafferammen har for hvilke etterforskningsmetoder som er tilgjengelige.

Mange av de momentene som er fremhevet i forbindelse med organisert økonomisk kriminalitet, vil kunne gjøre seg gjeldende også i forbindelse med miljøkriminalitet. Den foregår ofte i tilknytning til selskapsdrift, av profesjonelle parter og ved anvendelse av profesjonelle hjelpere.

Miljøkriminalitet skiller seg likevel på enkelte måter fra tradisjonell organisert kriminalitet. På side 51 i høringsbrevet skriver departementet at et *"vanlig kjennetegn er at den kriminelle virksomheten direkte eller indirekte dreier seg om å tjene penger"*. Etter ØKOKRIMs syn bør man i forbindelse med utformingen av en den nye bestemmelsen bemerke at også alvorlig organisert kriminalitet som ikke er motivert av økonomisk vinning bør kunne omfattes av straffeloven § 60a.

I Ot.prp. nr. 62 (2002-2003) uttales på side 30 at bestemmelsene om organisert kriminalitet ikke skal avgrenses mot grupper som har til formål å oppnå en økonomisk fordel, for eksempel grupper som har til formål å begå allmennfarlige forbrytelser, jf. straffeloven kapittel 14. Generalklausulen om alvorlig miljøkriminalitet i straffeloven § 152b er et eksempel på slike allmennfarlige forbrytelser. I Meld st. 7 punkt 3.1.3 viser en også til miljøkriminalitet knyttet til smugling av fredede fugler og egg og kulturminner ut av Norge, og ulovlig eksport av miljøfarlig avfall ut av landet. Vi vil legge til at også smugling *inn* til Norge av kulturminner og truede arter er like alvorlig, fordi det bidrar til utdøing av truede arter globalt og ødeleggelse av verdens kulturskatter. Slik smugling er ikke alltid økonomisk motivert. Det kan også dreie seg om internasjonale samlermiljøer som samarbeider om ulovlig innhenting/uttak og distribusjon av truede arter eller kulturminner, ut i fra en felles samlerinteresse.

Også ulovlig jakt er virksomhet som, etter ØKOKRIMs syn, bør kunne omfattes av straffeloven § 60a. Selv om dette ikke er noen klassisk form for organisert kriminalitet, ser vi at samarbeidet i slike grupper bærer preg av at gruppene organiserer kommunikasjonen mellom medlemmene, for eksempel gjennom faste varslingsrutiner, hemmelig eller avlyttingsfritt kommunikasjonssamband eller kodet/skjult kommunikasjon via nettsteder. Videre bør det, etter ØKOKRIMs syn, legges vekt på at gruppene ofte samarbeider om andre virkemidler for å utøve den ulovlige aktiviteten mest mulig "uforstyrret", for eksempel felles anskaffelse av ikke sporbart utstyr som våpen og liknende og felles trusler og press overfor

utenforstående for å beskytte gruppens aktiviteter.

4. Merknader til departementets forslag til endringer

Departementet har redegjort for sitt syn på rammene for bestemmelsens anvendelse på side 50 flg i høringsnotatet. Når det gjelder hvor fast samarbeidet bør være, heter det:

"Det synes fornuftig å kreve at det har avtegnet seg visse faste strukturer for samarbeid, men ikke nødvendigvis i form av en klar leder og med klare ansvarsoppgaver for den enkelte. Det bør heller ikke være et krav om en fast sammensetning av grupped medlemmer. En kan tenke seg at det er en kjerne og deretter enkeltindivider som er innom i forbindelse med et enkeltbidrag og deretter forsvinner ut igjen."

ØKOKRIM mener dette fremstår som en treffende beskrivelse av organiserte kriminelle fellesskap innenfor vårt felt. Et eksempel på dette finner man i Oslo tingretts dom 1.11.12 (10-113392 MED-OTIR/04), der en person ble dømt for ni tilfelle av bedrageri og fem tilfelle av forsøk på bedrageri til en straff av fengsel i seks år (ikke rettskraftig). En rekke personer gikk igjen som bidragsyttere i flere av bedrageriene, bl.a. som stråmenn og profesjonelle hjelpere, uten at de utgjorde en fast sammensetning av grupped medlemmer med klare ansvarsoppgaver. Virksomheten ble av tingretten omtalt som "organisert økonomisk kriminalitet" med "betydelige samfunnsskadelige virkninger", og etter ØKOKRIMs syn må denne organiseringen anses å ha vært en sentral faktor for at bedrageriet kunne gjennomføres og gi en stor økonomisk gevinst. I denne forbindelse kan det med fordel presiseres i forarbeidene til lovendringen, at det ikke kreves at den omtalte "kjernen" må bestå av tre personer eller mer, i så tilfelle vil presiseringen bli uten betydning.

ØKOKRIM støtter også departementets syn om at "samarbeid som på grunnplanet ser ut som celler bestående av to og to personer" bør kunne omfattes av § 60a dersom dette i et større perspektiv fremstår som et nettverk. Dette bør gjelde selv om ikke nettverket som helhet fremstår som inndelt i celler, det bør være tilstrekkelig dersom en person får i oppgave å hyre inn en annen til å utføre bestemte oppgaver, uten at de øvrige involverte har kontakt med vedkommende.

I forlengelsen av dette støttes også departementets syn om at fellesskapet ikke nødvendigvis må skje samtidig mellom tre eller flere personer, og at det bør åpnes opp for at gruppens medlemmer ikke nødvendigvis har noen felles møter i tid og sted, men at dette skjer mer sporadisk og to og to, for eksempel gjennom samarbeid ved bruk av ulike former for elektronisk kommunikasjon. Det vises til det som er sagt ovenfor om organisering av og kommunikasjon i organisert økonomisk kriminelle miljø. Som departementet påpeker, innebærer skyldkravet uansett at siktede må ha forsett om sin rolle i et større samarbeid. I den forbindelse bør det imidlertid presiseres at det er tilstrekkelig at forsettet omfatter et samarbeid mellom tre personer eller mer, og ikke kjennskap til "nettverket" som helhet.

ØKOKRIM er imidlertid noe skeptiske til forslaget om at alle de ovenfor beskrevne endringene skal oppnås ved å byttet ut ordet "gruppe" med ordet "nettverk". De beskrevne innholdsendringene ligger ikke i en naturlig språklig forståelse av begrepet. Riktignok kan "nettverk" signalisere noe mildere krav til struktur og

organisering enn "gruppe", likevel slik at "nettverk" gir inntrykk av at det eksisterer et langt større samarbeid enn en "gruppe". Begrepet er ofte brukt for å beskrive for eksempel kriminalitet innenfor bestemte etniske grupper ("albanernettverk) eller særskilte typer kriminalitet ("terrornettverk"). ØKOKRIM frykter at domstolene vil være tilbakeholdne med å akseptere at samarbeid mellom tre personer kan utgjøre et slikt "nettverk", og at bruk av bestemmelsen på finansielle kriminelle samarbeid vil bli vanskelig. Etter ØKOKRIMs syn ville begrepene "organisert kriminell virksomhet" eller "organisert kriminelt samarbeid" mellom tre eller flere personer, tydeligere kommunisere de innholdsmessige endringene som er foreslått, samtidig som det signaliseres at det ikke er påkrevd med tilknytning til et større kriminelt miljø ("nettverk"). En slik utforming av bestemmelsen vil signalisere at det kreves samarbeid utover det som kreves ved et forbund eller alminnelig medvirkning, likevel slik at kravene til struktur, varighet m.m. vil ligge i ordet "organisert" heller enn i selve samarbeidsformen. Dette vil også være bedre i tråd med departementets klare forutsetning om å unngå en utforming av vilkårene som gjør at et miljø kan "velge en organisering som går klar".

ØKOKRIM støtter den foreslåtte språklige justeringen om at det skal være tilstrekkelig at en "ikke ubetydelig del av samarbeidet" består i å begå straffbare handlinger. Dette må antas å få særlig stor betydning i økonomiske straffesaker, der straffbare handlinger ofte begås i tilknytning til ellers lovlig virksomhet, ofte organisert gjennom selskaper. I enkelte tilfelle bør dette etter vårt skjønn tale for at virksomheten anses som organisert og profesjonell og dermed omfattes av § 60a. Eksistensen av en omfattende lovlig virksomhet kan på flere måter legge til rette for den ulovlige virksomheten, for eksempel ved at den ulovlige virksomheten utøves "i ly av" den lovlige aktiviteten, eller benytter seg av de samme distribusjonsnettverkene eller ved at det kriminelle utbyttet kan investeres og hvitvaskes gjennom den lovlige virksomheten. Dette er strukturer som er typiske for både økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet og som det er viktig at lovgiver er oppmerksom på ved utformingen av den nye bestemmelsen. Ved sameksistens mellom lovlig og ulovlig virksomhet bør ikke den lovlige virksomheten, uansett den relative omfang, svekke muligheten for å anvende straffeloven § 60a dersom vilkårene for øvrig er oppfylt.

Med hilsen

Trond Eirik Schea
ØKOKRIM-sjef

for **Mona Ransedokken**
politivadokat

Kopi sendes riksadvokaten og Politidirektoratet

Postadresse
Postboks 8193 Dep
N-0034 OSLO

Besøksadresse
C.J. Hambros plass 2 B
N-0164 OSLO

Telefon/Telefaks
(+47) 23 29 10 00
(+47) 23 29 10 01

Org.nr.: 874 761 532
post.okokrim@politiet.no
www.okokrim.no